

[LEDEN 1982]

O B S A H

- E. Ionesco / Autor a jeho problémy [2 - 14]
Eda Kriseová / Novoroční horoskopy pro mé přátele [15 - 18]
Zdeněk Rotrekl / Okno - la fenêtre [19 - 55]
Básně
Ivan Klíma / Pračka [56 - 64]
Alexandr Kliment / Strašpytel [65 - 72]
AN / Ztracená duše [73 - 84]
Milan Uhde / Z černé čítanky [85 - 93]
Milan Jungmann / Trampoty mladého spisovatele [94 - 97]
Ludvík Vaculík / Poznámka k naději - Janu Skácelovi [98 - 100]

Copied from a type-written carbon copy (unbound sheets, A4), bound, continuously numbered and made available by DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN TSCHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and information purposes. Copyright continues to be held by each individual author and must be strictly observed. If clarification is required, please consult the Centre before publication of any item.
DOKUMENTATIONSZENTRUM, SCHWARZENBERG 6,
D-8533 SCHEINFELD, Tel. 09162/7761

P R A Č K A

Ivan Klíma

Probírala se haldou prádla, aby doplnila zbytek místa v pračce. Pračka byla velká, vešlo se do ní i šest kilo prádla, a to jí vyhovovalo, protože mohla prát jen jednou do mýzice. Když, dokud děti byly ještě doma, prala samozřejmě častěji, ale vždycky s nechuťí. Nenáviděla domácí práce, pro jejich beznadějnou neúčinnost. Prach, který utřela se během několika hodin znovu usadil, jídlo, které přinesla a uvařila, se nenávratně sažilo, vyprané prádlo znovu už/pinilo stejně jako umyté nádobí, a věci, které uložila na patřičné místo, se po chvíli vracely tam, kam nepatřily. Všichni byli nepořádní: dcery i manžel.

Dcery už ovšem odešly a Filip, kde vlastně byl on? Kdy ho viděla naposledy? Jeho ponožky se však ještě válely v kupě prádla. Prala jednu po druhé a hánela je do rozvřeného bubnu. Jedna z nich byla tmavě, trochu načistě červená. Takovou ponožku přece Filip nikdy nenosil. Vzala ji mezi prsty: byla to dobrá, hustá tkanina, nejspíš z pravé vlny, bůhví, jak se tu vzala. Ledasché ji dostal od některé z těch svých holek, od dívky, kterou ji jako vždy zapřel. Dostal od ní ponožky anebo šálu a za to jí dal, co jím vlastně čával? Snad šperky, peníze anebo aspoň drahé šaty. Nestarala se o to, nikdy se nezajímala o věci ani o peníze. Nevěděla, kolik si vydělá, tím méně kolik dostane nařerno od svých pacientů. Nechtěla to vědět a jeho se to dokonce někdy dotýkalo, připadalo mu, že dost neoceňuje jeho dovednost a úspěšnost.

Zavřela pračku, nastavila program a stiskla tlačítka. Voda živě proudila do nitra bubnu a ona okénkem pozorovala, jak s sebou splavuje bílou hmotu pracovního prádla. Ten lehounký a nepřetržitý pohyb vody jí přinášel úlevu. Teď by se mohla vrátit do pokoje a trochu si užít volného času. Věděla však, že se k tomu neodhodlá. Snad po celou dobu své dospělosti potlačovala touhu naložit po svém a vlastními časem, místo toho plnila povinnosti.

Její život se skládal z řady povinností. K dětem, k rodičům, k přátelům, samozřejmě k Filipovi i k jeho přátelům. Z povinností v ústavu a ke kolegům v ústavu, k nadřízeným i k podřízeným.

Někdy bývala tak unavená, tak uvláčená, že když večer osprchla v koupelně a voda šumivě proudila do umývadla, hlasitě sténala, valykala a nafíkala vědoma si toho, že tekoucí voda stejně přehluší její hlas, takže ona se svou bolestí nemůže být nikomu na obtíž. Potem, jak čas plynul, jí některých povinností ubylo. Dozry se vzdaly, přátelství se vytrácela a Filip se také sděloval domů méně. Poslední dobou už vlastně vůbec ne. Naviděla ho už snad celé týdny, aspoň tak jí to připadalo. Stejně se nedovedla zbavit pocitu, že nemá právo utrácet čas jen pro vlastní potěšení.

Mohla si odpočívat, když tolik věcí bylo třeba uspořádat, tolik úkolů vykonat? Mohla si sednout ke klavíru a hrát anebo si třeba nalézt do postele, když tolik lidí muselo ve stejnou dobu pracovat? Mohla se radovat ze své práce anebo těšit se z nějakého smyšleného knižního příběhu, když tak mnoho živých bytostí strádalo?

V pračce hrklo, kovově to zasténalo, pak se bubín jako by zadrhl a motor se rozběhl. Stiskla tlačítko a pračku vypjala. Chvilí bezradně hleděla na smrtvěký stroj, potom se jej znovu pokusila uvést do chodu. Motor sténal, jak se marně snažil roztáčet bubín. Řádlo se jí, že oří palch spálené gumy. Vytáhla raději šňůru se sádkou. Rázně ticho na ni padlo jako síť. Zasmírala se v ní a snažila se zapadit úzkost. Tohle se jí muselo přihodit zrovna dneska. Kdo jí v sobotu přijde opravit pračku? Kdyby se aspoň ukámal Filip, kdyby stála nějaká naděje, že se objeví. Mohla by také zavolat některému ze svých povedených zeťů, ale ti by si ji stejně našli nějakou výmluvu, aby nemuseli přijet.

Došla k telefonu a chvíli listovala v telefonním adresáři. Neměla mnoho přátel, měla jen spousty známých, většina z nich se však určitě nevysnala v motorech ani ve strojích. Byli to lékaři, výzkumníci a geologové. Pak si všimla naprosto nepovídaného jména. Dušek. Zapsala si je stejně sama, poznala svoje písmo. A do závěsky ještě poznamenal: opravář. Opravář čeho? Ledniček, aut anebo snad praček?

Vytočila číslo. "Ale čámo," namítl oisř hlas, když ji vyslechl, "dneska je přeci sobota!"

"Potřebuju to opravit nutně, prosím vás o to!"

"Do pondělka by to nevydrželo?"

"Já zítra musím..., odjíždíme nutně, prosím vás o to. Nesdátu vám nic dlužná."

"No uvidíme," řekl ten hlas, "i když k vám sjedu, bude to nezů-

vazně. Jestli vyplivla nějaká součástka..."

"Děkuju vám. Jste hodný!" Byla by mu řekla ještě něco hezkého, ale završila.

Snažila se vybavit si tvář toho člověka. Možná, že ho ani nikdy neviděla, že jí jen někdo dal jeho jméno a telefonní číslo. Ale byl to zřejmě hodný člověk. Hodných lidí na světě ubývalo. Kdysi věřila, že Filip je hodný člověk, ale pak poznala, že je jen sobec, požitkář a nečestný lhář. Nikdy se nedopátrala, s kolika ženami ji kdy podvedl. A kromadil věci, spoustu nepotřebných krás: staré obrazy, medaile, mince a ještě starší dózy a kelízky s latinskými nápisy, na to všechno si našel čas, jenom na ni a na děti mu ho nikdy nevybylo. K čemu byl vlastně jeho život? Někdy ji napadlo, že je lepší vůbec nežít než žít tak, jako žil on.

Doery se svrhly po něm. Tolik usilovala vychovat je v lásce a k lásce, naučit je, aby si váimaly lidí kolem sebe, lidí a ne věcí, aby si vážily toho, co je živé, a ne toho, co je určeno ke zkáze, co je leda zavalí a zadusí. Neuspěla však.

Jak dlouho může trvat, než ten člověk sem dorazí? A přijede vůbec? Přesla pokojem. Na dódach ve vitrině už opět seděl prach. Betonica, serpentina, Valerianum, Pyrethrum - Speichelkraut, kolik peněz za to vyházel a k čemu to bylo, k tomu tím prokázal službu? Medaile se povalovaly v sametových lůžcích - kolik hodin nad nimi strávil, jak se s nimi dovedl laskat. Kdy se naposledy polaskal s ní? Kdy ji něžně oslovil? Kdysi dávno jí říkal: moždátka anebo: myšky!

Utřela si slzy. Z okna viděla do ulice: do žeré, kamenné ulice, v níž nerostl ani jediný strom, kde kromě několika květináčů na balkónech protějšáho domu se nedal zahlédnout ani náznak zeleně. Jen stín, dlažba, sáze a rezavé trubky. A ona měla tak ráda volnou přírodu. Chtěla by bývala bydlet někde v domku blízko lesa, blízko řeky anebo aspoň u potoka. Chovala by zvířata: králíky slepičky, možná i ovce. A měla by sad plný ovocných stromů.

To bylo jediné, co si dopřála, dokud byly doery malé, že s nimi jezdila často ven; vyjely za město, Filip měl službu, anebo si našel jinou výmluvu, ale auto jim přenechal, benzín byl ještě levný, mohly se tedy puatit, kam je napadlo. Po dálnici anebo naopak po úzkých předmosteckých silničkách směrem na jih. Několik let také měli najatou ohadu kousek nad Slapy. Převážná stavba trčela na skále, která byla tak strmá, že když člověk vyhlédl z okna, zdálo se mu, že je zavěšen přímo nad vodní hladinou. Kobra se někdy ba-

vila tím, že házela oknem kanenky a čekala, až se z hlubiny pod ními ozve tiché a poněkud příšerné pleskání. Někdy také ona sama oknem vyhazovala zbytky jídel i jiné odpadky. Jejich pád do vody se odehrával většinou jakoby bezsvučně. Jen kruhy se rozbíhly po hladině a pak se opět vytratily a zůstala jen nízká nenarušená a klidná plocha vody. Usavírání hladiny, to propadání se včel do hlubiny ji čímsi přitahovalo a ona někdy musela odstoupit od okna v závratné úzkosti, že by sama mohla dát vodám příležitost, aby se nad ními zavřely.

Už si ani nepamatovala, kdy naposledy vstoupila do dřevěné stavby na skále – jistě od té doby uplynulo aspoň deset roků.

Zazvonil telefon, byla to Kobra, její nejstarší dcera. "Neruším tě v nějaké práci, mami?"

"Vždycky mám nějakou práci," odpověděla. "A teď se mi ještě ke všemu rozbila pračka."

"Hechčeš si přinést prádlo ke mně?"

"Prosím tě, vždyť je mokré. A pračka se ani nedá otevřít, dokud je v ní voda."

"Nevěděla jsem, že máš prádlo uvnitř. Přijde se ti na ni někdo kouknout?"

"Ano. Každou chvíli by tu už měl být."

"To je dobře!" předstírala Kobra nájem.

Kličela. Proč jí dcera volala? Nevolávala touhle dobou. Ozývala se buď ráno anebo večer. anebo pokud něco potřebovala.

"A co táta? Už se u nás dlouho neukázal!"

"Nevím. Tady se taky neukázal."

"Ošel?"

"Nejspíš."

"A neřikal, kdy se vrátí?"

"To už mi dlouho neřiká."

"Promiň, mami. Jen v nemocnici mi povídali..."

"Co ti napovídali v nemocnici?"

"Čekali už ho začátkem týdne, ale prý se nezval."

"A co máš dělat? Volali mi taky, už před několika dny. Jestli není nemocný. Řekla jsem, že jestli je nemocný, já o tom nevím. Ale aby si nedělali starost, že už si nějak pomůže."

"Je mi to líto, mami. Já vím, že máš trápení. Ale snad přijede, snad ho přec. Až pak přijede, až mi zavolá."

Z chodby zazněl zvonek a ona se rychle rozlaučila.

Špejrkou uviděla neznámou, brunátnou tvář. Podlouhlá koší hlava se kývala na dlouhém krku, který byl uprostřed jakoby přetřásnutý narudlou jizvou. Malá, modrá očka jí hleděla vstřího spod bezbarvých řas.

"Už jsem tu, dámo!" Hlas měl vysoký a poněkud zaškrocený. V jedné ruce držel naditou kabelu, v druhé svíral jakýsi bělavý hadřík. "Není to náhodou vaše?" Strčil jí tu věc.

Byla to ponožka. Vzala jí mezi prsty: tlustá ponožka z pravé vlny. Jenom barva měla jínou - šedivě bílou.

"Kde jste ji našel?"

"Vylez jsem omylem o patro vejš," vysvětlil. "Já k půdě. Tam se válela vedle dveří."

"Děkuju vám." Věděla si, že upírá pohled na něco za jejími zády. Vylekalo jí to. Co tam ten člověk může vidět?

"Máte extrovní věcičky, dámo!" ukázal na vitrínu. "Pěkně starý, co?"

"To máj muž. Sbíral všechno možné." Polekala se toho, co řekla a kvapně dodala. "Sbírá hlavně lékařské předměty. A ty skleničky a mošičky ze starých lékáren."

Muž pokýval koší hlavou. Chlupy na ní měl krátké a řídké.

Filip měl vlasy tmavé a ještě husté. Voněly sněsíci kouře a karbolu, voněly jako špitál a jí ta vůně varužovala, kdykoliv se jí dotekla.

"Tak bych sbíral," řekl chlapič vysokým, zaškroceným hlasem. "Krásné věci pro život, to je jako koření pro guláš. Ale chybí mi čas."

Odvědla ho do koupelny a šla mu uvařit kávu. Ponožku stále držela v ruce. Jak se vzala tam nahore? Jak se tu obě vzaly a proč každá z nich měla jinou barvu? Čí nohy je vlastně nosily? Konečně ji štitivě odhodila a dlouho si nad dřezem oplachovala ruce.

Když mu donesla kávu, pračka už byla odsunuta ode zdi a zbavena sadní stěny. Chlapič klečel na dlažkách a svítil si baterkou do nitra stroje.

"Půjde to?" zeptala se s úkostí.

Otečil k ní brunátnou tvář, jak byl sehnutý jízva na krku se zdála být nalitá krví. "Programátor šel k čertu. Ale kde vzít novej?"

"A vy byste ho nasechnal?"

"Ale dámo! Kde to šijete!"

"Já potřebuju - potřebuju, aby ještě dneska prala."

Kuř pokrčil rameny. Vstýčil se, vsal si s jejíh rukou bráček a usrl kávy. "Dobrá," mlskl hlasitě. "Milná. Takovou mám rád. Káva má být jako vášeň."

Vytáhla z peněženky dvě zelené bankovky a položila je na desku pračky. "Prosím vás!" řekla.

"Musel bych se doma podívat. Nezdravě," znovu si usrl kávy. "Člověk už ani neví, co se mu tam válí na krávy."

"Odvezu vás tam."

"To by od vás bylo laskavé, dāmo!" Podíval se na ni, jako by ji položil dlaň na rameno a stiskl je. Škoro vykřikla.

Bydlil na kraji města v ještě nedostavěné dvoupatrové kostce se zahrádkou. "Počkám na vás v autě," navrhla.

"Jen pojedte dál. Aspoň vám něco ukážu."

Vystoupali po několika schodech, přešli halou a vstoupili do pokoje, jenž jí připadal až nečekaně rozlehlý. Jeho čaluní stěny krásně lila tapeta jezera, od jehož břehů se do svahu zvedal březový háj zalitý sluncem.

V místnosti byly jenom dvě křesla, stolek, televizor a rozvodná deska s vypínači.

"Neposadíte se?" Stiskl jakási vypínače, pod stropem se rozsvítila rampa a odkudsi za jejími zády se ozvaly naléhavé tóny melodie. "Co tomu říkáte?"

"Káte to tady pěkné. Opravdu pěkné."

"Deset let práce," naklonil se k ní, až ucítila jeho dech. "Soboty, neděle a všechny večery. Pomáhala mi stará, nemůžu říct, že ne. Ale najednou stratila rozum, narazila si takovjho ovrnádka, bylo mu jen o deset let víc než našemu nejstaršímu. Tak tu jsem teď na všechno sám. Přijdu večer, sednu si tady, co vy, pustím si muziku koukám na jezero. Jako opravdový, co?" Stiskl jakousi páku a světla v rampě zeslábla a zároveň zrudla. Bílé stěny se zalily krvavými krůpějemi, které mihotavě stékaly k zemi. "Dobrá, co?"

"Pěkné," a vnímala na rameni cizí dlaň, která ji tiskla hlouběji do křesla.

"Nechám vás tu chvíli," oznámil, "a půjdu se kouknout, co bych tu našel."

"Ještě to světle," podařilo se jí vynáčeknout z hrdla, když už byl ve dveřích, "zapomněl jste zhasnout to světle."

"To je dobrý," mávl rukou.

Hleděla na stěnu, po níž nepřetržitě stékaly krvavé kapky. Pak zavřela oči. Hudba jí sladce a hustě obleptávala tváře, stékala jí

za krk. Vytáhla a kadeřky kapesníček a otřela si čelo, potom si dlouze očišťovala látkou dlaně.

Někde v domě bouchly dveře.

Proč ji ten člověk bral dovnitř? A proč ona šla?

Proč je tak opuštěná? Proč ji její muž přestal milovat?

Proč ji dcery nenavštěvují častěji než jednou za měsíc?

Proč je mezi lidmi tak málo lásky a tak mnoho ohledu, zášti a úskočnosti?

Sedí tady v cizím domě, musí poslouchat o nějakém cizím neštěstí, ačkoliv má svého má nad hlavu. Proč tu musí sedět, místo aby seděla doma a čekala, až vstoupí Filip a obejmě ji?

Proč ji už Filip tak dlouho neobjal?

Proč v jejím životě nikdy nedopadlo nic podle jejího přání? Kdo ji to neustále trestal a za co, když tak usilovala, aby žila dobře a užitečně, aby splnila všechny svoje povinnosti? A přišel už ten opravdový, ten skutečný a konečný trest? Schoulila se celá v šidli, po tvářích jí stékaly slzy.

Chlapík se znovu objevil. "Sic!" hlásil. "Kouknu se ještě nahore. Kdybyste se chtěla obtěžovat, dámo, něco bych si vám dovedl ukázat."

Vstala, otřela si do kapesníku ulepené prsty a následovala ho.

Vešel ji vzhůru po schodech do patra a potom ještě výše. "Pozor," ohlédl se za ní, "nahore chybí zábradlí." Otevřel úzké kovové dveře, ona spatřila otvorem mezi jeho tělem a zábradlí dřevěné trámy.

Co to znamenalo? Proč ji sem táhl? Kdo je vlastně ten člověk? Co s ní zamýšlí, proč ji vede na půdu? Vnímala, jak se jí zmocňuje křečovitý třas. He, tam nepůjde, takhle lehce se nevedá, něco podobného si snad přece jen nezaslouží, aby ležela někde na cizí půdě přikrytá pytlí a obletovaná mšicemi.

Na plošince přede dveřmi opravdu ohybělo zábradlí. Když pohlédla dolů, spatřila šachtu schodiště. Byla daleko hlubší, nežli by se nadešla v téhle dvoupatrové kostce, odstoupila od propasti a přitiskla se ke stěně.

"Prosím, dámo," ozval se ten chlapík a div, že se neukláníl před pootevřenými dveřmi.

Panebože, otče nebeský, ochraňuj mě! Prošla kovovými dveřmi. Páda byla světlá, uklisovaná a horce dýchala. V rohu u dveří ležely nakládání pytlí, o sed komína se opírala almara plná násuvek.

"Pojďte, něco vám ukážu, dámo!" A provedl ji kolem hromady pytlí. Na jednom z mohutných trámů visel cín provazu. "Tady jsem se

to," ukázal, "zkoušel uvázat, ale nepovedlo se." Jeho ruce vzlétly vahdru a sevřely vlastní lebku, jako by ji chtěly sejmout, odtrhnout ji od trupu a položit ji k jejím nohám. "Ale jsem rád. Teď už to vím, že na tohle je dost času. Život je krátký, smrt dlouhá, anebo co si myslíte?"

"Káte pravdu," přikývla kvapně. Kdo je vlastně ten člověk?

"A teď vám něco předvedu, dáme!" V nejzazším rohu pody na nízkoučké sídce visel jakýsi předmet zakrytý pytlím. Přistoupil k té věci a odhalil ji.

Vykřikla téměř.

Před ní viselo obrovské benátské zrcadlo. Bohatě zdobený rám se klyšťel, jako by byl posázen diamanty.

"Co tomu říkáte?"

Viděla svou vlastní tvář, klutou, skoro bezkrevnou a najednou zastárleou tvář. Stál za ní, ruce za zády, jeho kozlí obličej se stahoval v napjatém důkladku.

Co když to není nikdo živý, nikdo skutečný, jen fantom, jen mrtvý stín. Náhle ji to napadlo: co když to je Filip, jeho tvář t e d na sebe vzala právě tuhle odpudivou podobu, vzal na sebe skutečnou podobu své kozlí duše!

Anad je to trest, jehož se mu dostalo, trest za jeho pýchu, za jeho marnivost, za domýšlivou sebedůvěru, s níž sázel k zemi všechny, co byli slabší, všechny, v jejichž srdcích dosud hořel nějaký lidský cit.

A jaký bude její trest?

Panebože, otče nebeský, buď ke mně milostivý!

Ten za ní udělal krok směrem k ní. Co asi drží v ruce, jaký nástroj? Stačí ho ještě rozeznat, až se rozpáhne?

Přivřela oči. Podlaha se pod ní vadovala a zase propadala.

"Je to exemplář, co?" žádal si její soud.

"Kádherň!" vydechla.

"Taký něco stálo," řekl. "Ale prodala ho. Byla už stará a skoro úplně slepá. Tak k čemu by jí bylo - zrcadlo?"

Vnímala, že jeho hlas se vzdaluje. Pootvřela oči. Už za ní nestál. Hrabal se teď v almale. "Křco bych tu měl," osnámil. "Anad by to pasovalo, takže bychom mohli jet, dáme!"

Doma mu uvařila ještě jednu silnou kávu. Potom stála v předsíni a otevřenými dveřmi pozorovala, jak pracuje. Kvídal si.

Pak se vstýčil, zapojil křdru, stiskl tlačítka a ona ualyčela. Jak se motor téměř nehučně rozbíhá a otáčí bubnek, vypnul zase motor, upevnil zadní stěnu, odtlačil pračku ke zdi a umyl si ruce.